

Texter från filmen Prata Pengar

1.1 Boendeformer - Inledning

- Vad gör du för något?
- Jag letar efter en lägenhet.
- Jaha, har du hittat någon?
- Ja, den här, titta. Den lägenheten vill jag ha. Den ligger nära universitetet.
- Det ser väl bra ut.
- Ja, visst gör den. Det är en hyresrätt.
- Vad är det för hyra på den?
- Hyran är 4 500 kr i månaden.
- Ja men det låter väl bra.
- Pappa, vad är det för skillnad på en hyresrätt och en bostadsrätt?

I en hyresrätt betalar du hyra varje månad.
Du betalar hyran till hyresvärden.
Det är hyresvärden som äger huset.

En bostadsrätt måste du köpa.
Då blir du delägare i en bostadsrättsförening.
Det är bostadsrättsföreningen som äger huset.

I en bostadsrätt kallas hyran för avgift.
Du betalar avgiften varje månad
till bostadsrättsföreningen.

1.2 Boendeformer - Vad ingår i hyran?

Om du bor i en hyresrätt ingår bland annat värme, vatten och sophämtning i hyran.

Det ingår också utrustning i lägenheten som t.ex. kyl, frys och spis.

Ibland ingår också el och kabel-tv
men det måste du fråga hyresvärden om.

1.3 Boendeformer - Bostadsbidrag

-Pappa, 4 500 kr är ganska mycket. Jag har hört att man kan få bostadsbidrag. Hur får jag det?

-Då ska du kontakta Försäkringskassan.

-Tror du att jag kan få bostadsbidrag?

-Ja, det tror jag säkert.

-Du är ju så ung. Och så har du låg inkomst också.

-Du får säkert bostadsbidrag.

-Bra.

-Sen kan man få bostadsbidrag också om man är en barnfamilj. Men det är ju inte du än.

-Nej.

-Men, du skulle kunna göra en budget först. Så att du ser att du har råd med lägenheten, innan du bestämmer dig.

-Ja, det kanske jag ska göra.

-Ta och prata med mamma om det där. Hon är duktig på sånt.

2.1 Budget - Inledning

-Mamma, jag har gjort en budget. Kan du se om jag har gjort rätt?

-Javisst.

-Här är mina inkomster. Och här är mina utgifter.

-Och inkomsterna det är studiemedel och bostadsbidrag?

-Och utgifter är hyra, el, telefon, kläder, mat, hygien och nöje?

-Hm. Men behöver du inget mer?

-Nej, eller jag vet inte.

-Men hur ska du åka till universitetet?

-Ja, just det. Jag behöver nog ett buskort också.

-Och sen antar jag att du behöver internet.

-Ja

-Och så måste du betala radio- och tv-avgift.

-Ja, just det.

2.2 Budget - Visa Idas budget

Här är Idas budget.

Hennes inkomster är studiemedlet på 8 140 kr samt bostadsbidrag på 1 100 kr. Det blir totalt 9 240 kr per månad.

Idas utgifter är hyra 4 500 kr, el 200 kr, telefon 300 kr, kläder 500 kr, mat 2 500 kr, hygien 400 kr, nöje 500 kr, busskort 620 kr, radio- och tv-avgift 170 kr och internet som kostar 300 kr i månaden.

Det blir totalt 9 990 kr per månad.

Detta betyder att Ida saknar 750 kr varje månad.

2.3 Budget - Avslutning

-Det var dyrare än jag trodde.

-Hm.

-Det kostar ganska mycket att flytta hemifrån.

-Men du kanske skulle ha ett extra jobb?

-Ja, kanske det.

3.1 Lån - Inledning

-Ska du åka till jobbet?

-Ja.

-Jag har fått punktering.

-Nej!

-När jag får min första lön, då ska jag köpa en bil.

-Jaså?

-Har du råd med det?

-Nej, men jag tänkte ta ett lån. Jag såg en annons på en bil.
Den kostade 50 000 kr.

-Ska du inte spara lite pengar först? Det kostar pengar att ta ett lån.

När du tar ett lån måste du betala två saker, ränta och amortering.
Ränta är vad det kostar att låna pengar.

För att lånet ska bli mindre måste du betala tillbaka.
Det kallas för amortering.

3.2 Lån - Vem får låna pengar?

-Tror du att jag får låna pengar på banken?

-Ja, det får du säkert. Du har ju ett arbete.
Och banken vill ju veta att du kan betala tillbaka.

-Om jag inte hade haft ett arbete, hur hade jag kunnat göra då?

-Ja, då kan någon som har ett arbete gå i borgen för dig.
Skulle jag gå i borgen för dig, då blir det jag som blir skyldig att betala tillbaka om inte du kan.

3.3 Lån - Köpa på avbetalning

-Jag kanske kan köpa bilen på avbetalning?
Då behöver jag inte ta ett lån.

-Avbetalning fungerar ungefär som ett lån, det också.
Då lånar du pengar av butiken istället för av banken.

-Och så får du betala räntor och avgifter i alla fall.
Det blir dyrare än att köpa kontant.

-Ok, jag förstår.
Jag tror att jag får fundera lite på det här.

-Ja, jag tycker nog att du ska göra det.

-Hej då!

4.1 Kronofogden - Inledning

-Älskling?

-Hm.

-Jag har hämtat posten.
Du har fått ett brev från Kronofogden.

-Nej! Får jag se?

-Sen hittade jag den här räkningen.
Den är till ditt företag.
Har du inte betalat den?

-Jag får gå till Kronofogden.

-Ni får ha det så bra idag.

- Ja.

-Hej då.

-Lycka till!

4.2 Kronofogden - Varför har jag fått ett brev?

-Hej!

Jag har fått det här brevet och jag vet inte vad jag ska göra.

-Jaha.

Då ska vi se.

-Du har fått ett betalningsföreläggande.

-Jaha, vad innebär det?

-Förmodligen har du tidigare fått en räkning som du inte har betalat.

-Ok. Hur gör jag för att betala?

Kan jag betala nu direkt?

-Nej, du ska inte betala till mig.

Du måste betala till den som du har fått räkningen av.

-Jaha. Ja, men då förstår jag.

Men varför har räkningen blivit mycket dyrare?

-Det tillkommer avgifter när man inte betalar i tid.

Räkningen kan bli flera hundra kronor dyrare.

4.3 Kronofogden - Betalningsanmärkning

-Vad händer om jag inte betalar?

-Om du inte betalar så kan du få en betalningsanmärkning.
Och en betalningsanmärkning visar att du inte har betalat i tid.
Och det kan göra att du får svårigheter att ta lån.
Du kan få svårighet att skaffa nytt kontrakt på en bostad.

-Oj då.

-Men hur länge har man en betalningsanmärkning?

-En betalningsanmärkning kan finnas kvar i flera år.
Och om du inte betalar så kan det bli så att Kronofogden säljer en del av dina saker.
Eller att man får ta delar av din lön för att betala räkningen.

-Ja, det där låter ju inte bra.
Tack så mycket då.

-Tack så mycket.

-Hej då!

-Hej!

5.1 Vårt gemensamma skydd - Inledning

-Jag fick min första lön idag.

-Vad roligt!
Grattis!

-Tack!
Jag tror jag ska spara till en bil.

-Ja, pappa sa det.

-Mamma, hur mycket betalar man i skatt?

-Ja, det beror på hur mycket du tjänar.
Hur så?

-Jo, jag har ju 18 000 kr i lön.
Men när jag fick min första utbetalning så fick jag bara 14 000.
Kan det stämma?

-Ja, det stämmer nog.

-Men vad går skattepengarna till?

En del av dina inkomster går till skatt.
Skatten används till att betala sjukvård, skolor och vägar.
Den används också till att betala barnbidrag, sjukpenning, bostadsbidrag och pensioner.

5.2 Vårt gemensamma skydd - Vad gör jag om jag blir sjuk?

- Anders ringde in och sjukanmälde sig till jobbet i morse.
Han hade blivit magsjuk!

- Usch då!

- Det blir jättemycket för mig att göra på jobbet.

- Ja, det kan jag tänka mig!

- Vad händer om jag blir sjuk?
Kan jag få lön då?

- Den första dagen du blir sjuk, då får du ingen lön.
Det kallas för karensdag.
Och om du är sjuk längre då får du sjuklön, men den är lägre än den vanliga lönen.

- Vad gör man om man inte har ett arbete då?

- Om man inte har något arbete, då sjukanmäler man sig till Försäkringskassan
och då kan man få sjukpenning.

- Jaha.

- Så? Trivs du bra på jobbet?

- Ja, det är jättebra!

6.1 Pension - Inledning

-Här!

-Åh, tack!

-Åh, vad gott!

-Jaha, vad ska ni göra i helgen då?

-Jag ska träffa några kompisar.

-Jag har inte bestämt riktigt än.

-Jag vet något speciellt som händer på lördag.

-Vadå?

-Ja, just det, du fyller ju år då pappa.

-Aha, just det. Du går i pension snart.

- Hörrududu! Det är långt dit.

-Ja, 10 år.

-Va?

-Ja, det är 10 år kvar tills du går i pension.

-Ja, det är långt dit.

6.2 Pension - Räcker pensionen

-Vad är det älskling?

-Nej, det är inget.

-Säkert?

-Ja då. Det är ok.

-Men jag tänker på min pension.
Det är ju inte så långt dit.

-Hur menar du?

-Ja, men, jag har inte sparat några extra pengar.

-Nej, men det behöver du inte oroa dig för.

-Ja, men, tänk om det inte räcker?

-Jo då.

6.3 Pension - Allmän pension

Den allmänna pensionen får du från staten.

Hur mycket pengar du får beror på hur mycket du har tjänat i Sverige.

Om du inte har arbetat i Sverige får du ändå en garantipension.

Om du har ett arbete kan din arbetsgivare betala in extra pension till dig.

Det kallas för tjänstepension.

Du kan också spara privat till din pension.

Då bestämmer du själv hur mycket du vill spara.

Den allmänna pensionen kan du få tidigast efter att du har fyllt 61 år.

-Ja ja, vi får väl gå igenom det här imorgon.

Jag ska sätta undan lite extra pengar varje månad.

-Ja, men det tycker jag låter som en jättebra idé.

-Ja.

-Godnatt.

-Sov gott.

7.1 Betala räkningar - Inledning

-Ska du betala räkningarna?

-Ja, men det tar ju lite tid.

-Men du kan ju betala på internet som jag gör med mitt företag.

-Jo då. Jag har inte hunnit.

-Ja, men det är inte så svårt.

-Om du säger till på banken så hjälper de dig.

-Jag ska ner på stan sen. Jag ska gå in på banken då.

-Bra!

7.2 Betala räkningar - Banken

-Hej, välkommen!

-Tackar!

-Varsågod och sitt.

-Tack för det!

-Jo, det är så att jag skulle vilja lära mig att betala mina räkningar på internetbanken.

-Kan du hjälpa mig med det?

-Ja, då ska vi ansluta ditt konto till en internetbanktjänst.

-Ok.

-Och då behöver jag din legitimation.

-Jaha.

-Tack!

-Då var det klart.

-Oj, det var snabbt!

7.3 Betala räkningar - Visa en räkning

På en faktura finns det mycket information.

Utskriftsdatum är det datum som fakturan skrevs ut.

Fakturanummer är ett unikt nummer som bara finns på din faktura.

OCR-nummer är det långa numret som står längst ned på fakturan.
OCR-numret visar mottagaren att det är du som har betalat.

Förfallodag är den dag som pengarna måste finnas hos mottagaren.
Tänk på att det kan ta 2 till 3 dagar innan pengarna kommer fram.

Belopp är det antal kronor som du måste betala.
Ibland heter det summa istället för belopp.

Plusgironummer eller Bankgironummer är det kontonummer som mottagaren har.
Det är dit du betalar pengarna.

Betalningsmottagare är namnet på den som tar emot betalningen.

7.4 Betala räkningar - Internetbanken

För att betala räkningar på Internet behöver du logga in på din Internetbank. Banken kan visa hur du gör.

Först väljer du vilket konto du vill betala från.
Sedan väljer du vem du vill betala till.
Där skriver du mottagarens bankgiro- eller plusgiro-nummer som finns på fakturan.

Skriv in beloppet eller summan som står på fakturan.

Du kan välja vilket datum du vill att mottagaren ska få pengarna.
Om du inte fyller i något datum så skickas pengarna direkt.
Tänk på att det fortfarande tar 2 till 3 dagar innan pengarna kommer fram.

Sedan behöver du skriva ett meddelande till mottagaren.
Där ska du skriva in fakturanumret eller OCR-numret.
Det är viktigt att du fyller i rätt siffror.
Det gör att mottagaren vet att det är du som har betalat.

7.5 Betala räkningar - Betala utomlands

-Jo, det är så att jag har köpt lite saker av en kompis som bor utomlands.

-Hur gör jag för att föra över pengar till honom?

-Då behöver du hans internationella kontonummer.

Det kallas för IBAN.

Sen behöver du också bankens BIC-kod.

-Jaha. Är det sånt jag kan få av dig här och nu?

-Nej, du behöver kontakta han som ska få pengarna.

Han kan ge dig IBAN-numret och BIC-koden.

-Ja, då får jag maila honom när jag kommer hem.

-Är det något annat som du vill ha hjälp med?

-Nej, jag tror att jag får gå hem och prova internetbanken.

Det låter bra. Lycka till!

-Tack ska du ha!

8.1 Avtal - Inledning

-Hej! Har du sett den här nya mobiltelefonen?

-Nej, det har jag inte. Den var snygg.

-Ja. Vi har ett erbjudande.
Du kan köpa den för bara en krona.

-Jaha. Min telefon är ju lite trasig.
Kostar den bara en krona?

-Ja, precis.
Den kostar en krona nu.
Sedan måste du betala en månadsavgift.
Ska jag ta fram ett avtal som du kan läsa?

-Ja. Gärna.

8.2 Avtal - Ångerrätt

-Vad gör jag om jag ångrar mig?

-Vi har en ångerrätt på 14 dagar.

Det betyder att du kan lämna tillbaka telefonen om du inte har använt den.

-Okej... Så jag kan inte ta hem telefonen och prova först?

-Nej, då gäller inte ångerrätten.

-Hm.

8.3 Avtal - Bindningstid

-Hur lång är bindningstiden?

-Bindningstiden för den här telefonen är 24 månader.

-Så om jag skriver på det här avtalet så måste jag betala en månadsavgift i två år?

-Ja, det stämmer.

-Jag tycker att det var svårt att förstå allting.
Kan jag ta med mig avtalet hem och fundera lite?

-Ja, det kan du göra. Du är välkommen tillbaka när du har bestämt dig.

-Tack så mycket!

-Tack!

-Hejdå!

-Hejdå!

9.1 Arbetsförmedlingen - Inledning

-Hej!

-Hej!

-Kan jag hjälpa dig?

-Ja, jag vill anmäla mig som arbetssökande.

-Ok. Är det första gången du är här?

-Ja, det är första gången.

-Då ska du få börja med att skriva in dig hos oss.

-Ok.

-Ska jag visa dig?

-Ja, gärna.

-Ok. Här borta.

-Varsågod.

-Tack!

-Här lägger du in dina personuppgifter.

-Och då skriver du in vad du har studerat och vad du har arbetat med tidigare.

-Så kan du säga till mig när du är färdig.

-Ok. Tack!

9.2 Arbetsförmedlingen - Söka jobb

-Så där. Då var jag klar där.

-Men hur hittar jag lediga jobb?

-På vår hemsida kan du se de lediga jobben på platsbanken.

-Ok. Finns det något annat jag kan göra?

-Ja, du kan också själv ta kontakt med arbetsgivare där du skulle vilja jobba. För det finns ju väldigt mångalediga jobb som inte anmäls till Arbetsförmedlingen.

-Och om jag hittar något ledigt jobb som verkar vara intressant..
Hur söker jag då?

-Först måste du ha ett CV.
Där berättar du vad du har studerat tidigare och vad du har arbetat med.
Sen måste du också ha ett personligt brev.

-Ok.

-Och det skickar du till det företaget som du är intresserad av.

-Ok.

-Men då bokar jag in ett möte till dig nästa vecka.

-Vad bra. Tack så mycket!

-Hejdå!

-Hejdå!

10.1 Försäkring - Inledning

-Kolla pappa. Har du sett min nya bil?

-Ja, den var ju inte ny.

-Men ja, den ser ju fin ut.

-Javisst.

Den var billig också.

-Jaha.

-Så då behöver jag inte ta nåt lån.

-Ja, men det var ju bra. Jättebra.

Har du försäkrat den?

-Nej, jag tror inte att jag ska ha någon försäkring.

Den kostade ju inte så mycket.

-Men du måste ha en trafikförsäkring.

För att det är lag på det.

-Va?

-Annars får du straffavgift.

Och den avgiften är mycket högre än trafikförsäkringen.

-Vad är en trafikförsäkring?

-Ja, trafikförsäkringen betalar för skador som du orsakar om du har otur och krockar.

-Vill du sen ha en försäkring på själva bilen då får du ta en bilförsäkring.

10.2 Försäkring - Hur fungerar en försäkring?

När du har en försäkring betalar du pengar till ett försäkringsbolag.
Det kallas för premie.

Om en olycka inträffar kan ditt försäkringsbolag betala kostnaderna för olyckan.

Det finns olika försäkringar som täcker olika saker.

10.3 Försäkring - Hemförsäkring

En hemförsäkring köper du från ett försäkringsbolag.
Den innehåller flera försäkringar.

Om dina saker går sönder eller blir stulna kan du få pengar från försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget kan också betala kostnader om du blir överfallen.

Om du reser och blir sjuk kan en hemförsäkring hjälpa dig.

-Jag trodde att man kunde ha en bil utan att få en massa extra kostnader.

-Nej du förstår, det fungerar inte riktigt så.

-Ok då. Men visst är den fin?

-Det blir nog en bra bil det här.